

TOIMINTAOHJE

Lasten turvallisuutta lisäävät
toimintatavat ja vapaaehtoisen
rikostaustan selvittäminen

Sisällys

1 Taustaa.....	3
1.1 Yleistä.....	3
1.2 Toimintaohjeen tarkoitus.....	4
2 Lasten turvallisuutta edistäviä toimintatapoja	5
2.1 Vapaaehtoistoiminnassa esiintyviä haasteita alaikäisten koskemattomuudelle	5
2.2 Ennaltaehkäisy: Miten varmistaa alaikäisten turvallisuus harrastetoiminnassa?	6
2.3 Puuttuminen: Mitä sitten, kun häirintää tapahtuu?	8
3 Vapaaehtoistehtävien luokittelu	10
3.1 Luokittelun tarkoitus	10
3.2 Tehtäväkuvaukset.....	11
4 Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä	14
4.1 Lain soveltamisala.....	14
4.2 Milloin toiminnan järjestäjällä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostaustaa	15
4.3 Miten rikosrekisteriotetta haetaan ja miten sitä käsitellään.....	16
5 Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä	19
Liite 1 VAPAAEHTOISEN SUOSTUMUS – Rikosrekisteriotteen hakeminen (malliasiakirja)	20
Liite 2 TOIMEKSIANTOSOPIMUS – Rikosrekisteriotteen hakeminen (malliasiakirja)	21

1

Taustaa

1.1 Yleistä

Suomessa on ollut vuodesta 2003 voimassa laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002). Se koskee lasten parissa työ- ja virkasuhteessa tehtävää työtä. Laki velvoittaa työnantajan tarkistamaan työntekijän rikostaustan laissa mainituissa tilanteissa. Toukokuussa 2014 voimaan tullut laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014) koskee lasten parissa tehtävää vapaaehtoistyötä. Se antaa toiminnan järjestäjälle, kuten yhdistykselle tai elinkeinonharjoittajalle, mahdollisuuden tietäen edellytyksin selvittää vapaaehtoisen rikostausta.

Lain tarkoituksena on turvata lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä suojella lasta seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja riistolta, kuten myös muulta vakavalta väkivaltarikollisuudelta ja houkuttelulta huumeiden käyttöön. Lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistetään kuitenkin parhaiten toimintatapoja kehittämällä. Vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen on vain täydentävä, lasten turvallisuutta varmistava, toimenpide. Sillä pyritään estämään sellaisten henkilöiden toimiminen lasten parissa vapaaehtoisena, jotka ovat aiemmin syyllistyneet lasten turvallisuutta vaarantaviin seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikoksiin. Tietoisuus siitä, että rikostausta voidaan selvittää, auttaa ehkäisemään ongelmia.

Tämän ohjeen ovat tuottaneet yhdessä nuoriso-, liikunta- ja sosiaali- ja terveysalan kattojärjestöt Allianssi, Valo ja SOSTE sekä kulttuurialan toimijoita edustava Taiteen edistämiskeskus Taike. Näiden alojen järjestöillä on paljon vapaaehtoistoimintaa lasten ja nuorten parissa. Ohjetta ovat lisäksi kommentoineet monet käytännön työtä tekevät järjestöt sekä oikeusministeriö ja Oikeusrekisterikeskus.

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjät ovat ottaneet uuden lain vastaan myönteisesti ja tunnustavat sen, että lasten turvallisuutta vapaaehtoistoiminnassa edistetään parhaiten asianmukaisilla ja avoimilla toimintatavoilla. Lasten turvallisuuskasvatuksen vahvistaminen ja lasten tietoisuuden lisääminen omista oikeuksistaan varmistaa lain tavoitteiden toteutumista.

Toiminnan järjestäjät voivat käyttää tätä ohjetta tai laatia sen pohjalta omia, toimintaansa sopivia toimintaohjeita tai -malleja. Tämä ohje on lähetetty tiedoksi Oikeusrekisterikeskuskelle.

1.2 Toimintaohjeen tarkoitus

Ohjeessa kuvattujen toimintatapojen tarkoituksena on varmistaa ja edistää lasten turvallisuutta vapaaehtoistoiminnassa. Niiden avulla toiminnan järjestäjä voi ehkäistä alaikäisten koskemattomuutta ja turvallisuutta vaarantavia tekoja ja tapahtumia. Ohjeessa kuvattujen menettelyjen tulee olla käytössä silloin, kun lapsen henkilökohtaista koskemattomuutta on loukattu.

Ongelmia ehkäisevät toiminnan avoimuus ja lasten ja nuorten opastaminen. Lasten pitää tietää, kenen puoleen he voivat kääntyä, jos heidän henkilökohtaista koskemattomuuttaan on loukattu tai heidän mieltään askarruttavat omaan turvallisuuteen ja koskemattomuuteen liittyvät asiat.

Ohjeessa käydään ensin läpi lapsen turvallisuutta edistäviä toimintatapoja ja esitellään vapaaehtoistehtävien luokittelu. Ohjeen neljäs luku käsittelee lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (408/2014), sekä rikosrekisteriöteen hakemista ja käsittelemistä.

2

Lasten turvallisuutta edistäviä toimintatapoja

Toimintaohjeen tavoitteena on, että vapaaehtoistoiminnan järjestäjät sitoutuvat lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistäviin toimintatapoihin. Turvallisuudella ja koskemattomuudella tarkoitetaan tässä sitä, että

- lapsen perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat
- lapsen henkilökohtaista koskemattomuutta kunnioitetaan
- lapsen turvallista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tuetaan
- lasta suojellaan seksuaalirikoksilta, väkivaltarikollisuudelta, houkuttelulta huumeiden käyttöön ja muilta lapsen turvallista kasvua uhkaavilta tekijöiltä.

Ohjeessa kuvattujen toimintatapojen avulla

- edistetään lasta suojaavan toimintakulttuurin syntymistä,
- tuetaan alaikäisten turvallista osallistumista toimintaan sekä
- vahvistetaan lasten tietoisuutta omista oikeuksistaan.

2.1 Vapaaehtoistoiminnassa esiintyviä haasteita alaikäisten koskemattomuudelle

Lapsille ja nuorille järjestettävässä vapaaehtoistoiminnassa on tavoitteena päihteetön, väkivallaton ja turvallinen ympäristö. Kuitenkin, kuten muutenkin yhteiskunnassa, lapset ja nuoret voivat myös vapaaehtoistoiminnassa joutua alttiiksi kaltoinkohtelulle. Tässä kappaleessa kuvataan vapaaehtoisten rikostaustan selvittämistä koskevan lain tavoitteita myötäillen, mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja hyväksikäytöllä.

Seksuaalisessa häirinnässä lähtökohtana on aina häirinnän kohteen oma kokemus. Häirinnän kohteena voivat olla sekä tytöt että pojat.¹

Häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- nimittely
- sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset

¹ Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi rangaistussäännös seksuaalisesta häirinnästä. Siinä rangaistaisiin sitä, joka koskettelemalla tai muulla siihen vakavuudeltaan rinnastettavalla tavalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta (HE 216/2013).

- seksuaalinen koskettelu, kuten nipistely, suutelu, puristelu
- puhelinsoitot, tekstiviestit ja sähköpostit tai seksuaalissävyytteiset kirjeet
- halventavat ja seksistiset vitsit
- toistuvat seksuaalissävyytteiset ehdotukset tai seksuaaliseen käytökseen viittaavat kutsut
- seksuaaliseen kontaktiin pakottaminen

Häirintä, syrjintä ja hyväksikäyttö ovat vallan väärinkäyttöä. Vapaaehtoisena toimivan aikuisen suhde lapseen tai nuoreen on useimmiten valtasuhde. Aikuisen tulee pitäytyä flirtistia ja sukupuolisuuteen kohdistuvista kommentteista, jotka eivät ole hyvien käytösten mukaisia ja joilla voi olla vahingollisia seurauksia lapsen ja nuoren kehitykselle.

Häirintää voi tapahtua myös lasten ja nuorten välisissä suhteissa. Huonoa käytöstä on esimerkiksi panettelu, ”huorittelu”, ”homottelu” tai muu loukkaava nimittely. Aikuisen kasvatustehtävään kuuluu näihin tilanteisiin puuttuminen. Lasten ja nuorten rajat ovat aikuisen vastuulla. Puuttumattomuus tulkitaan usein äänettömäksi hyväksymiseksi, vaikka se olisikin aikuisen neuvottomuutta tai pelkoa.

Se, mikä koetaan häirinnäksi, riippuu yksilöstä, tilanteesta, vuorovaikutuksesta ja aiemmista kokemuksista. Ratkaisevaa on silti aina se, miten uhri kokee tilanteen. Jos hän tuntee tulleen häirityksi, asia tulee ottaa vakavasti.

Seksuaalinen häirintä loukkaa yksilön oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja itsemääräämiseen. Lapsi tai nuori ei tiedä, missä sallitun toiminnan rajat kulkevat, eikä hän välttämättä uskalla vastustaa vieraan ihmisen auktoriteettia. Lapselta tai nuorelta ei siis voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa ilmaista pitävänsä aikuisen käyttäytymistä loukkaavana tai vastenmielisenä. Ei voida myöskään olettaa, että lapsi pystyisi kieltämään häiritsevän käyttäytymisen.

Seksuaalisuus voi olla häpeän, loukkauksen, haavoittuvuuden ja hämmennyksen aluetta. Siksi seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunut lapsi ei välttämättä puhu kokemuksistaan eikä kerro niistä myöhemminkään, edes kysyttäessä.

On ensiarvoisen tärkeää, että toiminnassa mukana olevat aikuiset tiedostavat mahdolliset ongelmat ja puuttuvat ajoissa tilanteisiin, joissa häirintää tai muuta epätervettä vallankäyttöä on aihetta epäillä. Avoin ja jatkuva, ketään syyttelemätön keskustelukulttuuri on paras suoja ehkäistä epätoivottuja tilanteita.

2.2 Ennaltaehkäisy: Miten varmistaa alaikäisten turvallisuus harrastetoiminnassa?

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä, kuten yhdistys tai urheiluseura, voi varmistaa ennakoivasti alaikäisten turvallisuutta harrastetoiminnassa:

a) Luomalla käytännöt alaikäisten turvallisuutta koskevien asioiden käsittelemiseksi

- Kootaan yhteen toimenpiteet ja käytännöt, joilla edistetään alaikäisten turvallisuutta. Ohjeistus hyväksytään toiminnan järjestäjän hallituksessa ja se päivitetään aika-ajoin. Yhteisesti sovittu ohjeistus ja siihen perehdytys on erityisen tärkeää, kun

toimintaan tulee mukaan uusia ihmisiä. Varmistetaan, että ohjeistus löytyy helposti esimerkiksi toiminnan järjestäjän nettisivuilta.

- Sovitaan, kuka on toiminnan järjestäjän vastuuhenkilö alaikäisten turvallisuutta koskevista kysymyksissä. Vastuuhenkilö voi olla esimerkiksi yhdistyksen puheenjohtaja tai joku hallituksen jäsenistä.
- Mietitään etukäteen, miten toimitaan mahdollisen häirintä- tai hyväksikäyttö-epäilyn ilmetessä.

b) Vahvistamalla häirintää ehkäisevää ilmapiiriä

- Mietitään, miten voidaan vahvistaa avointa ja kunnioittavaa ilmapiiriä, jossa myös vaikeista asioista pystytään keskustelemaan avoimesti ja jossa lapsille ja nuorille korostetaan, että kaikista asioista voidaan puhua yhdessä. Mietitään yhdessä, millaiset toimintatavat edistävät avoimuutta ja hyviä hallintotapoja.
- Lisätään toiminnassa mukana olevien tietoisuutta häirinnästä ja sitä koskevista toimintaohjeista. Varmistetaan, että ohjeet ja käytännöt ovat kaikkien tiedossa ja helposti saatavilla esimerkiksi netissä.
- Tiedotetaan lasten ja nuorten vanhemmille lasten turvallisuutta koskevista kysymyksistä osana muuta tiedottamista esimerkiksi vanhempaintapaamisissa.
- Varmistetaan, että lapset ja nuoret tietävät, mitä tehdä ja keneen voi olla yhteydessä, jos tuntee oman turvallisuutensa uhatuksi. Seksuaalisesta häirinnästä tai hyväksikäytöstä puhuminen ei saa olla tabu, vaan yksi keskusteluteema muiden joukossa.
- Mietitään, miten lapset ja nuoret voivat osallistua toiminnan suunnitteluun ja saada oman äänensä kuuluviin. Erilaisia osallisuuden tapoja voivat olla esimerkiksi lasten ja nuorten itsensä laatimat pelisäännöt omalle harrasteryhmälle, kyselyt lapsille ja nuorille tai nuorten toimintaryhmät, joilla on mahdollisuus osallistua yhdistyksen tai muun toiminnan järjestäjän päätöksentekoon.

c) Luomalla selkeät käytännöt alaikäisten kanssa toimivien työntekijöiden ja vapaaehtoisten rekrytointiin

- Mietitään, miten hoidetaan uusien toimijoiden, työntekijöiden ja vapaaehtoisten, rekrytointi ja perehdyttäminen. Toimijat tulee haastatella ja selvittää heidän taustojaan. Toimijoiden kanssa tehtyihin sopimuksiin on kirjattava vastuut ja sitoutuminen alaikäisten turvallisuutta koskeviin toimintaohjeisiin.
- Päätetään, otetaanko toimintaperiaatteeksi rikosrekisteriotteen tarkistaminen myös vapaaehtoisilta.

d) Lisäämällä toiminnan läpinäkyvyyttä

- Suositetaan tiimityötä, kun toimitaan alaikäisten kanssa. Pyritään siihen, että ryhmässä on aina vähintään kaksi aikuista, esimerkiksi ohjaamassa harrasteryhmiä tai leirien yövahteina.
- Suositetaan avointa toimintaa, johon esimerkiksi vanhemmat pääsevät tutustumaan.

e) Nimeämällä lasten ja nuorten valitsema luottohenkilö

- Annetaan lasten ja nuorten valita luottohenkilö, joka ei ole mukana toiminnan järjestäjän hallinnossa. Tehtävään valitaan siihen soveltuva lasten ja nuorten luottamusta nauttiva vapaaehtoinen, jonka puoleen heidän on helppo kääntyä kaikissa mieltä askarruttavissa asioissa.

f) Kouluttamalla vapaaehtoisia ja keräämällä palautetta

- Järjestetään vapaaehtoisille koulutusta, jossa käsitellään tässä ohjeessa esiin tuotuja asioita ja menettelytapoja.
- Kerätään lapsilta, nuorilta ja heidän vanhemmiltaan palautetta vapaaehtoistoiminnasta, erityisesti lasten turvallisuuteen ja koskemattomuuteen liittyvistä asioista.

2.3 Puuttuminen: Mitä sitten, kun häirintää tapahtuu?

Tässä luvussa kuvataan, miten tulee toimia häirintä- tai hyväksikäyttöepäilyjen tai -tapausten ilmaantuessa. On hyvä muistaa, että vastuu asian hoitamisesta on yksin aikuisilla, ei lapsella tai nuorella.

a) Varmistetaan, että toiminnassa mukana olevat ovat tietoisia häirintäepäilyjen ja -tapausten varalle luoduista käytännöistä. Ikävissäkin tapauksissa on helpompi edetä, kun toimintatavat on yhteisesti sovittu ja ne ovat kaikkien tiedossa. On erittäin tärkeää, että lapset ja nuoret tietävät, keneen he voivat olla yhteydessä.

b) Tarkistetaan huolellisesti kaikki valitukset ja epäilyt. Niihin tulee aina suhtautua vakavasti. Vaikka kysymyksessä ei olisikaan vakava epäily hyväksikäytöstä, vaan pikemminkin huoli siitä, että aikuisen tai nuoren käyttäytyminen alkaa liukua väärään suuntaan, siihen tulee puuttua. Toiminnanjärjestäjän tulee olla yhteydessä osapuoliin ja lapsen tai nuoren vanhempiin. Kun puhutaan sukupuolisesta häirinnästä, puhutaan usein sellaisista tilanteista, joissa ei ole kysymys rikoksesta, vaan asiattomasta käytöksestä.

c) Puututaan rikosepäilyihin välittömästi. Jos on syytä epäillä, että kysymyksessä on rikos eli rikoslaissa mainittu teko, on otettava viipymättä yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen. Toiminnanjärjestäjän tulee olla yhteydessä myös lapsen tai nuoren vanhempiin. Lastensuojeluviranomaisen on ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on hänen kasvuympäristössään kohdistunut rikos. Poliisi selvittää, onko tapahtunut rikos, missä olosuhteissa se on tapahtunut ja keitä asia koskee.

d) Hyödynnetään ulkopuolisia asiantuntijoita. Tilannetta ei kannata hoitaa yksin, vaan keskustella heti neuvoa antavan vaitiolovelvollisen ammattiasiantuntijan kanssa. Mahdollisia asiantuntijatahoja ovat kunnan perheneuvola, Sexpo-säätiö, Väestöliiton Nuorten seksuaaliterveyden osaamiskeskus ja Raiskauskriisikeskus Tukinainen.

- e) **Toimitaan lasten ja nuorten edun mukaisesti.** Lasten ja nuorten turvallisuus on tärkeintä. Huolehditaan, että mahdollinen häirintä tai hyväksikäyttö eivät jatku. Mikäli aikuisen käyttäytyminen alkaa liukua väärään suuntaan, se otetaan puheeksi tämän kanssa välittömästi. Mikäli nuoren käyttäytyminen aikuista kohtaan on epäasiallista, asiaan puututaan heti. Jos kyseessä on vakavampi epäily häirinnästä tai hyväksikäytöstä, mahdollisen uhrin ja tekijän välinen kanssakäyminen katkaistaan, kunnes asia on selvitetty. Jos lapsen tai nuoren vanhemmat eivät ole tietoisia tilanteesta, heihin otetaan yhteyttä. Jos teko tai sen yritys täyttää rikoslain kuvauksen, ollaan viipymättä yhteydessä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen.
- f) **Viestitään selvästi ja totuudenmukaisesti.** Varmistetaan, että kaikkia osapuolia, mahdollista epäiltyä, uhria ja uhrin vanhempia kuullaan huolellisesti tapahtuneesta. Huolehditaan siitä, että kaikki osapuolet tietävät, miten valituksen tai epäilyn käsittely etenee toiminnan järjestäjän organisaatiossa ja miten toiminnan järjestäjä on reagoinut asiaan, esimerkiksi tehnyt ilmoituksen lastensuojeluun tai poliisille. Ulospäin viestittäessä huolehditaan sekä mahdollisen uhrin että tekijän oikeusturvasta.

3

Vapaaehtoistehtävien luokittelu

3.1 Luokittelun tarkoitus

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjien joukko on hyvin monipuolinen. Lasten kanssa tehtävällä vapaaehtoistyöllä on kuitenkin paljon samoja piirteitä ja tunnusmerkkejä riippumatta siitä, toimiiko vapaaehtoistoiminnan järjestäjä liikunnan tai kulttuurin alalla vai nuoriso-, sosiaali- tai terveysalalla.

Liikunta- ja urheilujärjestöissä sekä niiden seuroissa toimii vuosittain yli puoli miljoonaa vapaaehtoista, heistä suuri osa lasten ja nuorten toiminnassa erilaisissa tehtävissä, kuten ohjaajina tai valmentajina. Vapaaehtoiset valitsee ja kouluttaa toimintaa järjestävä seura tai järjestö. Käytännössä vapaaehtoisten koulutus vaihtelee melkoisesti, samoin kuin käytetyt rekrytointikanavat. Mukana on niin lasten vanhempia, alan opiskelijoita kuin eri lajien aktiiveja.

Nuorisojärjestöistä useat järjestävät vapaaehtoisten tekemää nuorisotyötä tai niiden toiminta perustuu vahvasti vapaaehtoistyölle. Nuorisojärjestöjen vapaaehtoiset toimivat alaikäisten kanssa esimerkiksi ohjaajina, tukihenkilöinä tai isäntäperheinä. Vapaaehtoiset ovat eri-ikäisiä ja tulevat vapaaehtoisiksi eri reittejä. Suuri osa heistä on kuitenkin melko nuoria ja on tyyppillistä, että toiminnassa on mukana alle kahdeksantoistavuotiaita keskenään.

Taiteen ja kulttuurin alan järjestöissä, yhdistyksissä ja muissa organisaatioissa toimii vapaaehtoisia muun muassa työpajojen ohjaajina ja avustajina, lasten ja nuorten taide-esitysten ja produktioiden avustajina sekä leirien ja kurssien valvojina tai valmentajina. Toiminnan järjestäjä valitsee vapaaehtoiset ja vastaa heidän perehdytyksestään, sillä taide- ja kulttuurialalla ei ole isoja kattojärjestöjä ohjaamassa yhdistysten toimintaa. Vapaaehtoisina on niin lasten vanhempia, alan opiskelijoita kuin muita aktiiveja.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöissä on lasten ja nuorten kanssa toimivia vapaaehtoisia monenlaisissa tehtävissä, kuten lasten ja nuorten tukihenkilöinä, leiri- ja kerho-ohjaajina, koulukummeina, varaisovanhempina tai chat-keskustelijoina. Järjestöt vastaavat tavallisesti vapaaehtoistehtävän vaatimusten mukaisesta koulutuksesta, perehdytyksestä ja tuesta, kuten työnohjauksesta. Vapaaehtoisten joukko on sekä taustaltaan että iältään vaihteleva.

Seuraavassa kappaleessa kuvataan eri toimialojen vapaaehtoistehtäviä. Tehtäväkuvaukset perustuvat toiminnan järjestäjien arvioon ja yhdessä tekemään luokitteluun. Luokitellut tehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta voidaan tarvittaessa selvittää.

Tehtäviin kuuluu

- alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa
- vapaaehtoisen henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa; ja
- vapaaehtoinen hoitaa tehtävää yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida kohtuudella turvata muilla toimilla, kuten toimintaa ohjaavilla menettelytavoilla tai ohjeilla.

3.2 Tehtäväkuvaukset

Vapaaehtoistehtävän järjestäjällä tarkoitetaan rekisteröityä yhdistystä, säätiötä tai muuta yksityis- tai julkisoikeudellista oikeushenkilöä taikka yksityistä elinkeinonharjoittajaa, jonka nimissä vapaaehtoistehtävään liittyvä alaikäisille suunnattu toiminta on järjestetty.

Ohjaajat, valmentajat ja huoltajat (3.2.1)

Urheiluseuroissa ja -järjestöissä toimii tuhansia vapaaehtoisia aikuisia lasten ja nuorten ohjaajina, valmentajina ja huoltajina. He voivat toimia yksin tai ryhmässä riippuen lajista ja toiminnan laadusta. Toiminta pitää usein sisällään lasten ja nuorten päivittäistä ohjausta ja valmennusta, yhteisiä kilpailu- ja turnausmatkoja sekä leirejä, joihin kuuluu toisinaan myös yöpymisiä ja pidempiä jaksoja poissa kotoa.

Retkien, leirien ja kerhojen vetäjät ja ohjaajat (3.2.2)

Lasten ja nuorten retkillä, leireillä ja kerhoissa vapaaehtoiset aikuiset toimivat ohjaajina joko yksin, pareittain tai työntekijän parina tai apuna. Aikuiset opettavat ja ohjaavat lapsia ja nuoria, viettävät aikaa heidän kanssaan, järjestävät tapahtumia, vierailukäyntejä ja toimintatuokioita sekä valvovat toimintaa ja sen turvallisuutta. Toisinaan leireihin ja retkiin kuuluu yöpymisiä.

Mieskaverit® (3.2.3)

Mieskaveritoiminnassa aikuiset miehet ovat kavereina yksin lastaan kasvattavien äitien lapsille, joilla ei ole yhteyttä omaan isään tai muihin miehiin. Lapselle tarjotaan turvallinen miesaikuinen, jonka kanssa viettää aikaa sekä pohtia ja tehdä sellaisia asioita, joita ei äidin kanssa tule tehtyä. Mieskaveri ja lapsi tai lapset viettävät enimmäkseen kahdenkeskistä aikaa kaveri- tai sukulaissuhteeseen verrattavissa olosuhteissa. Toimintaan voi kuulua retkiä, lomamatkoja tai yökyläilyä.

Muu kaveritoiminta (3.2.4)

Kaveri- ja ystävätoimintaa voidaan järjestää monella eri tavalla: yleensä se on aikuisen ja lapsen tai nuoren välistä toimintaa. Kaveritoiminta tarjoaa lapselle tai nuorelle yhden

turvallisen ja luotettavan aikuisen lisää, jonka kanssa keskustella, opetella uusia asioita, harrastaa, kokea erilaisia asioita ja jakaa arkea.

Vapaaehtoisina toimivat lastensuojelun tukiperheet ja -henkilöt (lakisääteinen avohuollon tukitoimi) (3.2.5)

Tukihenkilöt ovat lapsen tai nuoren kanssa kahdestaan joitakin tunteja kerrallaan muutama kerran kuukaudessa esimerkiksi toiminnallisissa harrastuksissa. Pienemmät lapset ovat yleensä tukiperheiden luona, usein viikonloppuisin yön yli.

(Vertais)tukihenkilöt (3.2.6)

Tukihenkilötoiminta voi olla suunnattu esimerkiksi vanhemmille, jotka kaipaavat vahvistusta vanhemmuuteen tai tuntevat itsensä yksinäisiksi tai väsyneiksi. Sillä voidaan myös tukea lapsen tai nuoren itsenäistymistä tai arjen hallintaa tai auttaa koko perhettä. Tuki-suhde perustuu asiakkaan tarpeeseen, ja sen tavoitteena on antaa asiakkaalle varhaista tukea, auttaa erilaisissa elämänhallintaa koskevissa asioissa, antaa voimia arkeen ja ehkäistä ongelmia.

Varaisovanhemmat (3.2.7)

Varaisovanhempi kuuluu lapsen elämään kodin ulkopuolisena turvallisena aikuisena. Tarkoituksena on tukea lapsiperheiden arkea vahvistamalla sukupolvien ketjua, lisätä sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa sekä siirtää kulttuuriperintöä. Lapset saavat rinnalleen yhden turvallisen aikuisen lisää. Varaisovanhemman tehtäviin kuuluu yhdessäolo lapsen kanssa, kuten leikkiminen, lukeminen, leipominen, erilaisten taitojen opettaminen ja oleminen ylimääräisenä sylinä. Lapsi saattaa viettää säännöllisesti aikaa varaisovanhemman kanssa ja jopa yöpyä tämän luona. Toimintaa on myös ryhmämuotoisena niin, että mukana on useita varaisovanhempia ja lapsia.

Lasten hoitajat (3.2.8)

Lasten hoitaja on vapaaehtoinen, joka toimii hoitajana esimerkiksi tilaisuuksissa ja tapahtumissa sekä vanhemman asiointin tai avunsaannin aikana. Lasten hoitaja mahdollistaa vanhemmalle omaa aikaa muun muassa asioiden hoitamiseen ja tukee vanhempien jaksamista.

Yökylä-/yöhoitopäivystäjät (3.2.9)

Yökyläpäivystäjä toimii ammattilaisen työparina, kun lapsi yöpyy ensikodissa. Lapsen yöhoito antaa vanhemmille mahdollisuuden hengähdystaukoon silloin, kun oma sosiaalinen verkosto on kaukana tai kun perhe tai vanhemmat tarvitsevat erityistä tukea. Lapset viettävät yöhoidossa vuorokauden. Vapaaehtoinen toteuttaa ammattilaisen lapsille suunnittelemaa ohjattua toimintaa sekä osallistuu päivittäisiin toimintoihin ruokailuineen, lepoineen ja yönineen.

Ryhmänohjaajat (3.2.10)

Ryhmänohjaaja voi toimia ryhmässä yksin tai toisen vapaaehtoisen tai ammattiohjaajan apuna. Hän huolehtii ryhmätoiminnan puitteista, mutta ennen kaikkea sen sisällöstä ja ryhmänjäsenistä. Hän tukee ryhmäläisiä ja vahvistaa heidän ryhmäytymistään sekä auttaa heitä heidän omien tavoitteidensa toteuttamisessa.

Verkkovapaaehtoiset ja puhelinauttamisen vapaaehtoiset (3.2.11)

Verkossa vapaaehtoistoiminnalla pyritään tavoittamaan apua tarvitsevia ihmisiä ja tarjoamaan heille kuuntelu- ja keskustelupua. Tarvittaessa heitä ohjataan hakemaan lisäapua muualta. Verkkovapaaehtoisuus voi olla etsivää työtä, jossa eri keskustelupalstoilla osallistutaan keskusteluun ja kerrotaan mahdollisuuksista saada apua. Se voi olla myös keskustelupalstalle tulleisiin kysymyksiin vastaamista tai chat-keskusteluja ryhmässä tai kaksin. Verkkovapaaehtoisen asiakkaana voi olla lapsi, nuori tai aikuinen. Useimmiten sekä puhelinpäivystäjä että asiakas toimivat anonyymeinä.

Palokuntanuoriso-osaston johtajat/ohjaajat/apukouluttajat (3.2.12)

Palokuntanuorten harjoitusilloissa, retkillä, kilpailumatkoilla ja palokuntaleireillä vapaaehtoiset aikuiset toimivat ohjaajina joko yksin, pareittain tai ryhmänä. Vanhemmat nuoret avustavat ohjaajia apukouluttajina. Tilanteen ja tapahtuman mukaan aikuiset ja nuoret apukouluttajat opettavat ja ohjaavat lapsia ja nuoria, viettävät aikaa heidän kanssaan, järjestävät tapahtumia, vierailukäyntejä ja toimintatuokioita sekä valvovat toimintaa ja sen turvallisuutta. Leireihin, retkiin ja kilpailumatkoihin kuuluu myös yöpymisiä.

4

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä

4.1 Lain soveltamisala

Lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä sovelletaan henkilöihin, jotka toimivat vapaaehtoisena lasten parissa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä on se toimija, jonka nimissä alaikäisille suunnattua toimintaa järjestetään. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä voi olla esimerkiksi rekisteröity yhdistys, säätiö, yritys, yksityinen elinkeinonharjoittaja, kunta tai uskonnollinen yhdyskunta.

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, johon henkilöt, vapaaehtoiset, osallistuvat, omasta tahdostaan, oman valintansa ja motivaationsa mukaisesti ilman työ- tai virkasuhdetta vapaaehtoistoiminnan järjestäjään. Vapaaehtoisena voidaan lain mukaan kuitenkin pitää myös henkilöitä, jotka hoitavat tehtävää työsuhteessa kolmanteen osapuoleen, mutta hoitavat tehtävää kuitenkin vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nimissä tai välittämällä.

Laki antaa toiminnan järjestäjälle tietyn edellytyksin mahdollisuuden selvittää vapaaehtoisen rikostausta, mutta kaikista vapaaehtoisista ei tarvitse pyytää rikosrekisteriotetta.

Vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen on siis vapaaehtoistehtävän järjestäjän oikeus, velvollisuutta siihen ei ole missään tilanteessa. Toiminnan järjestäjän pitää lapsen edun nimissä arvioida, mitkä vapaaehtoistehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan henkilön rikostausta on syytä selvittää. Kysymys on nimenomaan tietyn tyyppisestä tehtävästä, ei siitä kuka henkilö tehtävää hoitaa. Kappaleessa 4.2. kuvataan ne edellytykset, joiden pitää täytyä, jotta vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää.

Oikeusrekisterikeskus merkitsee rikosrekisteriotteelle tiedot seuraavista rikoksista:

- Sukupuolisiveellisyttä loukkaava teko (pornografiarikos)
- Seksuaalirikos
- Henkirikos (tappo, murha, surma)
- Ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa
- Törkeä pahoinpitely
- Törkeä ryöstö
- Huumausainerikos

Otteelle ei merkitä tietoja muista rikoksista kuin edellä mainituista.² Riippumatta siitä, onko otteella merkintöjä tässä tarkoitetuista rikoksista tai toimikielloista vai ei – ns. puhdas ote – toiminnan järjestäjä tekee itsenäisesti päätöksen vapaaehtoisen rekrytoimisesta. Rekrytointipäätöstä tehtäessä on aina otettava huomioon lasten ja nuorten koskemattomuuden ja turvallisuuden varmistaminen.

Vapaaehtoisella voi olla hallussaan esimerkiksi työsuhdetta varten tai opintoihin kuuluvaa työharjoittelua varten saatu rikosrekisteriote, jota hän voi hyödyntää vapaaehtoistehtäviin hakiessaan. Jos kaikki otteen pyytämiseksi asetetut edellytykset täyttyvät, toiminnan järjestäjä voi pyytää nähtäväksi otteen, jonka vapaaehtoinen on pyytänyt aiemmin muuta tarkoitusta varten Oikeusrekisterikeskukselta. Laissa ei ole määritelty kuinka pitkään ote on voimassa. Ohjeena voidaan pitää, ettei se saa olla kuutta kuukautta vanhempi. Jos ote on tätä vanhempi, on toiminnan järjestäjällä perusteltu syy hakea uutta otetta Oikeusrekisterikeskukselta.

4.2 Milloin toiminnan järjestäjällä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostaustaa

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän pitää olla rekisteröity yhdistys tai säätiö, muu rekisteröity yhteisö tai yksityinen elinkeinonharjoittaja, jotta sillä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostaustaa. Lakia ei sovelleta työ- tai virkasuhteessa oleviin henkilöihin eikä sellaisiin henkilöihin, joiden kanssa toiminnan järjestäjä on tehnyt toimeksiantosopimuksen ja jotka tekevät työtä ansiotarkoituksessa.

Toiminnan järjestäjä voi saada vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen vain, jos vapaaehtoinen on antanut kirjallisen suostumuksensa otteen hakemiseen. Suostumuksen voi ilmoittaa Oikeusrekisterikeskuksen sivuilla olevalla hakemuslomakkeella tai erillisellä asiakirjalla (ks. malliasiakirja, liite 1), joka liitetään rikosrekisteriottehakemukseen. Suostumuksesta tulee käydä ilmi, että vapaaehtoiselle on kerrottu:

- a) mitä tarkoitusta varten rikosrekisteriotetta pyydetään
- b) mitä tietoja rikosrekisteriotteeseen merkitään
- c) miten rikosrekisteriotetta ja siinä olevia tietoja käsitellään
- d) toiminnan järjestäjän velvollisuudesta luovuttaa rikosrekisteriote vapaaehtoiselle
- e) jos otetta hakee vapaaehtoistoiminnan järjestäjän toimeksiannosta toinen yhdistys

² Otteelle kirjataan myös toisessa EU-jäsenvaltiossa asetettu kielto työskennellä tai muuten toimia alaikäisten parissa, jos tällainen toimikielto on Oikeusrekisterikeskuksen tiedossa.

Toiminnan järjestäjä voi selvittää vapaaehtoisen rikostaustan, jos kysymyksessä on tehtävä, johon kuuluu:

1. säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa **ja**
2. henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa **ja**
3. tehtävän hoitaminen yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida turvata siitä huolimatta, että toiminnan järjestäjällä on käytössä toimintaa koskeva ohje tai tietty menettelytapa, jolla pyritään turvaamaan lasten henkilökohtainen koskemattomuus.

Lisäksi edellytetään, että:

- a) toiminnan järjestäjällä on käytössään toimintaansa koskeva ohje tai menettelytapa, jolla turvataan lasten henkilökohtainen koskemattomuus ja
- b) toiminnan järjestäjä on ennalta arvioinut, mitkä ovat sellaisia vapaaehtoistehtäviä, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta on syytä selvittää.

Vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää silloin, kun hänelle on tarkoitus antaa ensimmäistä kertaa jokin tietty, etukäteen yksilöity tehtävä ja silloin, kun henkilön tehtävänkuva on muotoutumassa sellaiseksi, että se täyttää edellä luetellut edellytykset. Rikosrekisteriote voidaan pyytää vain niistä vapaaehtoisista, jotka ovat tulleet mukaan toimintaan 1.5.2014 tai tämän jälkeen tai joiden tehtävänkuva 1.5.2014 jälkeen muuttuu sellaiseksi, että otteen pyytäminen on lain mukaista. Toiminnan järjestäjä voi selvittää myös alaikäisen, 15 vuotta täyttäneen vapaaehtoisen rikostaustan.

Toiminnan järjestäjä voi pyytää rikosrekisteriotteen vapaaehtoiselta jo siinä vaiheessa, kun häntä valitaan koulutukseen tai valmennukseen, joka on tehtävän hoitamisen edellytyksenä. Jos koulutuksen tai valmennuksen suorittamisen ja vapaaehtoistehtävän aloittamisen välinen aika on pitkä, toiminnan järjestäjä voi oman harkintansa mukaan selvittää vapaaehtoisen rikostaustan uudelleen. Ei kuitenkaan silloin, jos edellinen ote on annettu alle 6 kuukautta aiemmin. Rikostaustaotteella ei ole säädettyä voimassaoloaikaa. Uusien otteiden pyytämisessä tulee käyttää harkintaa.

Kun toiminnan järjestäjä hakee vapaaehtoista laissa tarkoitettuihin tehtäviin, sen on ilmoitettava, että vapaaehtoisen rikostausta on tarkoitus selvittää.

4.3 Miten rikosrekisteriotetta haetaan ja miten sitä käsitellään

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä hakee rikosrekisteriotetta kirjallisesti.

Oikeusrekisterikeskuksen verkkosivulta www.oikeusrekisterikeskus.fi/lomakkeet löytyy tulostettava ja sähköisesti täytettävä hakulomake. Otteen voi myös tilata täyttämällä ja lähettämällä sähköisen hakemuksen Suomi.fi-palvelun kautta ja liittämällä mukaan vapaaehtoisen suostumus. Oikeusrekisterikeskus suosittelee sähköistä hakemista Suomi.fi-palvelun kautta. Otetta ei voi tilata puhelimitse.

Kaikki hakemukseen liittyvät asiakirjat ja liitteet pitää lähettää Oikeusrekisterikeskukselle samassa lähetyksessä, joko sähköisesti tai kirjekuoressa. Jos lähetykset toimitetaan erikseen, samaan hakemukseen kuuluvat eri liitteet ja lähetyksen osat voivat joutua erilleen.

Tämä viivästyttää käsittelyä ja aiheuttaa ylimääräistä työtä hakijalle ja Oikeusrekisterikeskukselle.

Jos hakemuksia on useita, esimerkiksi koulutus- tai kurssivalintojen yhteydessä, voidaan kaikki hakemukset liittää samaan lähetykseen.

Oikeusrekisterikeskuksen hakemuslomakkeella ilmoitetaan muun muassa seuraavat tiedot:

- **Vapaaehtoistehävän järjestäjän nimi ja rekisteröintitunnus**

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nimi ilmoitetaan aina hakemuksessa. Rekisteröintitunnuksen voi tarkistaa Patentti- ja rekisterihallituksen sivuilta osoitteesta www.prh.fi. Suora linkki rekisteröintitunnuksen hakemista varten on <http://yhdistysrekisteri.prh.fi/ryhaku.htx>

- **Muun hakijajärjestön nimi**

Muun hakijajärjestön nimi ilmoitetaan, jos rikosrekisteriotetta hakee toinen järjestö toiminnan järjestäjän lukuun, tämän toimeksiannosta. Rikosrekisteriotetta voi hakea vapaaehtoistoiminnan järjestäjän puolesta sellainen järjestö, joka kuuluu samaan keskusjärjestöön kuin vapaaehtoistoiminnan järjestäjä, esimerkiksi piirijärjestö tai toinen paikallisyhdistys. Toimeksiannon pitää perustua kirjalliseen sopimukseen. Rikosrekisteriote toimitetaan kuitenkin suoraan vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle. Tämän ohjeen liitteenä on toimeksianto-sopimuksen malli (liite 2).

- **Toiminnan järjestäjän yhteyshenkilö**

Yhteyshenkilöksi merkitään sellainen henkilö, joka on päättämässä annetaanko vapaaehtoiselle kysymyksessä oleva tehtävä vai ei. Muilla henkilöillä ei ole oikeutta nähdä vapaaehtoisen rekisteriotetta eikä heille voida ilmaista otteella olevia tietoja.

- **Vapaaehtoisen henkilötunnus**

Vapaaehtoisen henkilötunnus on tärkein vapaaehtoisen yksilöivä tieto hakemuksessa. Ellei hakijalle ole annettu suomalaista henkilötunnusta, ilmoitetaan vapaaehtoisen syntymäaika ja -paikka, kotikunta, yhteystiedot, kansalaisuus ja ammatti.

- **Vapaaehtoistehävä, jota varten ote tilataan**

Tehtävänkuvauksen pitää olla sellainen, että viranomainen pystyy sen perusteella arvioimaan, onko vapaaehtoistehävän järjestäjällä lakiin perustuva oikeus pyytää rikosrekisteriotetta. Tehtävältä vaadittavat edellytykset on kuvattu edellä kohdassa 4.2.³ Jos toiminnan järjestäjä on hyväksynyt tämän toimintaohjeen ja soveltaa sitä toiminnassaan, se voi viitata lomakkeella tähän toimintaohjeeseen ja sen tehtäväkuvauksiin. Tehtäväkuvaukset on esitetty kohdassa 3.2. Ellei toiminnan järjestäjä sovelta tätä ohjetta, se antaa lomakkeella tiedot vapaaehtoistehävästä.

- **Ohje tai suunnitelma alaikäisen koskemattomuuden turvaaviksi toimiksi**

Hakija ilmoittaa onko toiminnan järjestäjällä käytössä ohje tai suunnitelma, jolla turvataan alaikäisten koskemattomuus. Lisäksi ilmoitetaan kuka on hyväksynyt ohjeen tai

3 Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä, 5.1 §.

suunnitelman ja milloin se on hyväksytty. Ohje tai suunnitelma pitää hyväksyä toiminnan järjestäjän hallituksessa tai muussa päätäntävaltaa omaavassa toimielimessä, jotta se täyttää lain edellytykset.

- **Ohjeen tai suunnitelman nimi, hyväksymispäivä ja hyväksyjä**

Toiminnan järjestäjä voi viitata tähän toimintaohjeeseen, jos ohje on hyväksytty sen hallituksessa ja sitä sovelletaan toiminnassa. Tämä ohje on Oikeusrekisterikeskuksen käytössä eikä sitä liitetä hakemukseen. Toiminnan järjestäjällä ei tarvitse olla käytössä kirjallista ohjetta tai suunnitelmaa lasten turvallisuutta edistävästä toimista. Sen on kuitenkin annettava hakemuksessa tai sen liitteenä tiivis kirjallinen kuvaus lasten turvallisuutta edistävästä toimista ja siitä, milloin ja minkälaisessa menettelyssä ne on hyväksytty otettavaksi käyttöön.

Lasten turvallisuuden edistäminen voi perustua:

- tässä ohjeessa kuvattujen menettelyjen soveltamiseen
- muussa ohjeessa kuvattujen menettelyjen soveltamiseen tai
- sovittujen menettelyohjeiden, toimintaohjelmien tai toimenpiteiden noudattamiseen.

Otteen vastaanottaa ja tarkistaa toiminnan järjestäjän puolesta sellainen henkilö, joka on päättämässä annetaanko vapaaehtoiselle kysymyksessä oleva tehtävä vai ei. Otteelta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista kenellekään muulle, ei toiminnan järjestäjän toiminnassa mukana olevalle eikä ulkopuoliselle. Henkilöllä on vaitiolovelvollisuus. Tietoja ei saa ilmaista sen jälkeenkään, kun henkilö ei enää ole siinä tehtävässä, jossa hän on tiedon saanut. Vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta voi seurata rikoslain mukainen rangaistus.

Toiminnan järjestäjä ei saa tehdä vapaaehtoisen henkilötietoihin muita merkintöjä kuin tiedon siitä, että rikosrekisteriote on tarkistettu sekä otteen päiväyksen. Vapaaehtoisen henkilötietoihin ei saa koskaan tehdä merkintää siitä, onko otteelle merkitty rikostietoja vai ei. Toiminnan järjestäjän on luovutettava ote vapaaehtoiselle heti kun ote on tarkistettu.

Alla on esimerkki Maija Meikäläisen henkilötiedoista sen jälkeen, kun toiminnan järjestäjä on tarkistanut Maijan rikosrekisteriotteen.

Maija Meikäläinen, ote tarkistettu 16.6.2014, otteen päiväys 13.6.2014.

Jos vapaaehtoinen ei tule kohtuullisen ajan kuluessa noutamaan toiminnan järjestäjälle lähetettyä rikosrekisteriotetta, ote hävitetään luotettavalla tavalla, esimerkiksi silppuamalla. Neljän viikon aikaa voidaan pitää ohjeellisena kohtuullisena aikana. Otteen voi vapaaehtoisen omasta pyynnöstä postittaa hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Arkaluonteisten tietojen lähettämistä esimerkiksi suojaamattomassa sähköpostissa tulee harkita tarkkaan. Toiminnan järjestäjä voi ennen otteen hävittämistä tai postittamista merkitä sallitut tiedot – vapaaehtoisen nimen, otteen tarkistamisen päiväyksen ja otteen päiväyksen – rekisteriinsä.

5

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä

Edellä on käsitelty lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014), joka koskee lasten parissa tehtävää vapaaehtoistyötä. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) koskee kuitenkin niitä vapaaehtoisia, jotka toimivat kunnan hankkimassa koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä yksityisissä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa.

Lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä sovelletaan sekä työsuhteessa että virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Lain soveltamisen edellytyksenä on se, että vuorovaikutustilanteissa ei ole läsnä lapsen huoltajaa.

Laissa säädetään menettelystä, jolla lasten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa voidaan selvittää. Lain tavoitteena on vähentää lasten riskiä joutua seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, väkivallan kohteeksi tai houkutelluksi huumausainesten käyttöön. Laki edistää osaltaan lasten oikeutta turvalliseen kasvu- ja opiskeluympäristöön.

Tarkempaa tietoa lain sisällöstä ja soveltamisedellytyksistä löytyy:

- työ- ja elinkeinoministeriön oppaasta *Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) ja laki rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta (505/2002)* http://www.tem.fi/files/18205/TEMesite_Lasten_kanssa_tyoskentelevien_rikostausta.fi.pdf sekä
- opetushallituksen oppaasta *SORA-säädösten ja -määräysten toimeenpanosta ammattikoulutuksessa* http://oph.fi/download/148884_Koulutuksen_jarjestajille_keinoja_puuttua_opiskeluun_soveltumattomuuteen.pdf

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140148>

Liite 1

VAPAAEHTOISEN SUOSTUMUS – Rikosrekisteriotteen hakeminen (malliasiakirja)

Tämä suostumus perustuu lakiin lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Vapaaehtoisen tulee antaa suostumuksensa siihen, että vapaaehtois-toiminnan järjestäjä tai muu järjestö sen lukuun, voi hakea laissa tarkoitettun vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskukselta.

Toiminnan järjestäjä [Yhdistyksen/muun toiminnan järjestäjän nimi]

Vapaaehtoinen [Vapaaehtoisen nimi]

Annan suostumukseni rikosrekisteriotteen hakemiseen.

(Tämä kohta rastitetaan aina, jos suostumus annetaan)

Minulle on annettu ennen tämän suostumuksen antamista tieto seuraavista asioista:

- rikosrekisteriote pyydetään vapaaehtoistehtävän järjestäjän tarkastettavaksi
alaikäisten henkilökohtaisen koskemattomuuden turvaamiseksi
- otteeseen merkitään tiedot tietyistä seksuaali-, väkivalta- ja
huumausainerikoksista
- vapaaehtoistehtävän järjestäjän on luovutettava ote minulle välittömästi
tarkastamisen jälkeen

Minulle on annettu tieto siitä, että otetta pyytää vapaaehtoistehtävän järjestäjän kirjallisen toimeksiannon perusteella toinen, sen kanssa samaan keskusjärjestöön kuuluva yhdistys.

(Tämä kohta rastitetaan vain tarvittaessa)

Päiväys ja allekirjoitus

Paikka ja aika:

[Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nimi]
[Nimenkirjoittajan nimi]

[Vapaaehtoisen nimi]

Liite 2

TOIMEKSIANTOSOPIMUS – Rikosrekisteriotteen hakeminen (malliasiakirja)

Tämä toimeksianto perustuu lakiin lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Rikosrekisteriotetta voi hakea vapaaehtoistehtävän järjestäjän kirjallisesta toimeksiannosta keskusjärjestö tai sellainen yhdistys, joka kuuluu samaan keskusjärjestöön kuin vapaaehtoistehtävän järjestäjä.

Toimeksiantaja	[Toiminnan järjestäjän nimi]
Toimeksisaaja	[Hakijan nimi]
Toimeksianto	Toimeksisaaja hakee toimeksiantajan puolesta rikosrekisteriotteen henkilöstä [Vapaaehtoisen nimi]

Toimeksiantaja vakuuttaa, että se on ilmoittanut vapaaehtoiselle ennen suostumuksen antamista tästä valtuutuksesta/toimeksiannosta.

Oikeusrekisterikeskus toimittaa rikosrekisteriotteen suoraan toimeksiantajalle.

Päiväys ja allekirjoitus

Paikka ja aika:

Paikka ja aika:

Toimeksiantaja

Toimeksisaaja

[Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nimi]
[Nimenkirjoittajan nimi]

[Keskusjärjestön nimi]
[Nimenkirjoittajan nimi]